

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΙΔΕΩΝ

Περιπεράς: Στέλιος Ελληνιάδης
defimag@otenet.gr
elliniadis.wordpress.com

Μέρος Β΄

Κατίνα Λατίφη: Αναγέννηση

Για όποιον ενδιαφέρεται για τη νεότερη ελληνική ιστορία και ιδιαίτερα για το συγκλονιστικό έπος του αγώνα για ανεξαρτησία και δημοκρατία που πραγματοποιήθηκε με υπεράνθρωπες θυσίες από τους κομμουνιστές και τους άλλους πατριώτες και συνοδοιπόρους κόντρα σε Γερμανούς, Άγγλους, Αμερικάνους και ντόπιους συνεργάτες των αποικιοκρατών, η Κατίνα Λατίφη έχει γράψει τρία πολύ χρήσιμα για την κατανόηση του εγχειρήματος βιβλία («Πέτρος Σ. Κόκκαλης - βιοματική βιογραφία», εκδ. Εστία, «Τα απόπαιδα» και «Είμαι μακρύς ο δρόμος για την Ιθάκη» εκδ. Αλεξάνδρεια) και ετοιμάζει ένα τέταρτο με διηγήματα-μαρτυρίες.

Οι συζητήσεις μας, ένα μικρό μέρος των οποίων φιλοξενείται στο «Περίπτερο Ιδεών» μαζί με αποσπάσματα από τα βιβλία της, κατά κάποιον τρόπο προεκτείνουν με κάποιες πολύτιμες λεπτομέρειες τα καταγεγραμμένα βιώματά της και αναμοχλεύουν τις εκτιμήσεις και τα συμπεράσματά της.

Οι γυναίκες

«Το μεγαλύτερο άλμα το έκαναν τότε οι γυναίκες. Ήταν σαν επανάσταση μέσα στην επανάσταση. Βγαίνοντας έξω απ' το σπίτι για τις ανάγκες του αγώνα, σάρωσαν όλα τα «μη», τα «όχι» και τα «δεν επιτρέπεται».

Στον Αλμυρό (Βόλου) το πιο απλησίαστο μέρος ήταν η πλατεία. Όπως ήταν γύρω της τα κτίρια όπου στεγάζονταν οι τράπεζες, ο κινηματογράφος, και στη μια της πλευρά το μεγαλύτερο καφενείο της πόλης, ο χώρος έπαιρνε μια βαρύτητα που δεν γινόταν να τον πλησιάσουν παρά μόνον οι πλούσιοι. Αυτοί έπιναν το καφεδάκι τους στα τραπεζάκια κι έλεγαν τα δικά τους. Τι έλεγαν; Κανένας δεν τους άκουγε. Ακόμη κι εμάς, που περνούσαμε αναγκαστικά από εκεί για να πάμε στο σχολείο, μας έλεγαν οι δικοί μας: «Να περνάτε γρήγορα και να μη στρίβετε το κεφάλι ούτε αριστερά ούτε δεξιά».

Αφότου όμως μπούκαρε μέσα η ομάδα του Καραντάου και οι αντάρτες του καπετάν-Περικλή, η πλατεία πατήθηκε απ' όλους. Οι πόρτες της είχαν πια ανοίξει.

Η Κατίνα Λατίφη σε φωτογραφία ανάμεσα σε κινηματογραφικές μαυροφώρες μάνες, στο ύψωμα Χάρος, στο Γράμμο.

Ένα απόγευμα βλέπω τον πατέρα μου να μπαίνει θυμωμένος στο σπίτι.

«Πού είναι;», ρώτησε. [...] Ξεφυσούσε. Δεν καταλάβαινα τίποτα. Αργότερα εμφανίστηκε η μάνα μου κεφάτη με τη ρόκα στο ένα χέρι και το αδράχτι στο άλλο.

«Έρχομαι», μας ανακοίνωσε, «από την πλατεία. Εκεί να ήσασταν να δείτε. Πήραμε τις ρόκες, η Φάτσαίνα, η Μαρούσαινα κι άλλες και πήγαμε επίτηδες να γνέσουμε στην πλατεία, έτσι για να την κάνουμε και δική μας. Πώς οι άλλοι πίνουν τον καφέ τους εκεί; Κι εμείς πήγαμε να γνέσουμε! Ήμασταν με τις παντόφλες, η Φάτσαίνα φόρεσε τα τσόκαρα, να μας έβλεπες και να 'σκαγες στα γέλια. Μας κοιτούσαν απ' το καφενείο, μα τι να σου πω. Αλλά εμείς ήμασταν ωραία. Τώρα όποιος θέλει πηγαίνει και κάθεται στα παγκάκια, τώρα η πλατεία είναι για όλους!»

Η κυβέρνηση του βουνού με νόμο έδωσε το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες. Να ψηφίσουν και να ψηφίζονται. Για πρώτη φορά γινόταν αυτό, ως τότε μόνον οι άντρες πήγαιναν στις κάλπες, και τώρα, να και οι γυναίκες! Αλλά ένα δικαίωμα δεν σου το δίνει κανένας αν δεν το έχεις διεκδικήσει, αν δεν έχεις αποδείξει στη ζωή πως το αξίζεις και πως μπορείς να το χειριστείς. Κι η γυναίκα το είχε κιόλας από μόνη της κατακτήσει. Ήρθε δηλαδή σαν επίσημη επιβεβαίωση αυτού που είχε

γίνει απ' τον πόλεμο ακόμη της Αλβανίας, όταν οι γυναίκες της Πίνδου και παντού οι Ελληνίδες πάλευαν δίπλα στους άντρες. Και τώρα στον αγώνα της Κατοχής, τι να λέμε; Σ' όλες τις πτυχές του μέσα ήταν.

Ευχαριστημένες οι γυναίκες μαζεύονταν ξεχωριστά για να μάθουν ποια δικαιώματα είχαν, αλλά και ποιες ήταν οι υποχρεώσεις που απέρρεαν απ' αυτά. Χαράς ευαγγέλια οι γυναίκες, πειράγματα οι άντρες, «Άντε, τώρα θα πάρουν τα μυαλά σας αέρα και ποιος θα σας συμμαζεύει για μαγείρεμα», και πολλά άλλα απ' αυτά που λέγονται και κρύβουν μέσα τους περηφάνια. Εγώ θυμάμαι πάντα την Κατίνα Κατσαμάγια που είχε εκλεγεί λαϊκός δικαστής. Ήταν αγρότισσα και είχε τελειώσει μόνο το δημοτικό σχολείο, αλλά διαόλου κάλτσα. Η δίκη γινόταν στην αυλή ενός σχολείου και ασχολούνταν με δύο που τσακώνονταν για κτηματικές διαφορές. [...] Στο τέλος, βγήκε η απόφαση και με δικής τους έγκριση μάλιστα, έτσι που έδωσαν τα χέρια κι έφυγαν συμφιλιωμένοι κι εμείς τους χειροκροτήσαμε. Ήταν να μην το κάνουμε; Σε δίκη πήγαμε και κήρυγμα δικαιοσύνης και ανθρώπινων σχέσεων παρακολούθησαμε. Τέτοια ζούσαμε τότε.» (απόσπασμα από το βιβλίο «Τα απόπαιδα»)

Το μέγιστο για έναν άνθρωπο Σ.Ε.: Καταφέρατε να συναναστρέ-

φeste με νεαρούς, να συζητάτε, να διαβάζετε, να χορεύετε, να τραγουδάτε και να ανοίγετε τους ορίζοντές σας ξεπερνώντας τα οικογενειακά και κοινωνικά εμπόδια. Ήταν τόσο καταλυτική η συμμετοχή σας στην ΕΠΟΝ; **Κ.Λ.:** Δεν ξέρω τι θα ήτανε η Ελλάδα αν δεν είχαμε περάσει από το ΕΑΜ. Την αναγέννηση αυτή. Παλιά, καλά εμείς ήμασταν μικρά, πηγαίναμε σχολείο, οι γυναίκες να βγούνε έξω; Τι λες τώρα; Να πάνε σε καφέ οι γυναίκες; Αυτά τα ανασκόληψε το ΕΑΜ. Επανάσταση ολόκληρη. Εδώ, πήγαινες σ' ένα σπίτι για να της πεις να οργανωθεί, πεταγόταν η μάνα και σου έλεγε πού θα την πάρεις; Θα βγει και θα μιλήσει με άντρες μαζί; Ποιος θα την παντρευτεί μετά; Δεν τις άφηναν καθόλου τις κοπέλες. Αγράμματες, αμόρφωτες, αναλάβητες. Τον αναλφαβητισμό τον χτύπησε η ΕΠΟΝ. Είχαμε αναλάβει άτομα και πηγαίναμε και τους μαθαίναμε. Αυτή η ΕΠΟΝ δεν θα ξαναγίνει ποτέ.

Εμείς απαγγέλαμε ποιήματα, δεν κάναμε γλέντια χωρίς ποιήματα. Ήμασταν σε ανάταση. Ποιήματα, τραγούδια, τραγουδούσαμε ντουέτο, άμα μαζευόμασταν και δέκα άτομα έπρεπε να έχουμε πρόγραμμα. Κυρίως ποίηση, ποίηση! Διηγήματα διαβάζαμε. Και χορεύαμε, κυρίως σλόου, βαλς και τανγκό. Τανγκό δεν μας άφηναν οι γονείς μας. Το θεωρούσαν ύποπτο. Έλεγε μια γειτόνισσα στη μάνα μου, μην την στέλνεις να χορέψει τανγκό. Ξέρεις, τη σφίγγουνε, τη σφίγγουνε οι άντρες! Θα στο χαλάσουν το κορίτσι.

Μέσα σ' αυτό το σύντομο διάστημα των δύο χρόνων γινόταν μία αναγέννηση, η οποία δεν επιβαλλόταν. Ερχότανε από μόνη της. Απλώς ότι υπήρχε ένα ΕΑΜ, μια ΕΠΟΝ, που αυτά όχι απλώς τα βοηθούσε, αλλά είχε πρωτοβουλίες κι έρχονταν ύστερα πρόσωπα που εσύ ιδέα δεν είχες. Πού να ξέρουμε εμείς τι εστί Βάρναλης, στον Αλμυρό; Δεν θα το ξεχάσω ποτέ! Που πήγαμε στην Παναγία Ξενιά, μια νύχτα που λέω έκανα κι εγώ την επανάστασή μου, γιατί δεν μας άφηναν να φύγουμε από τα σπίτια και είπα, θα πάω! Που ήρθε ο Νιόνιος, της Βέμπο ο κουνιάδος, ο Τραιφόρος, αδελφός

του Μίμη, ήρθε από την Αθήνα να κάνουμε σύσκεψη της ΕΠΟΝ στον Αλμυρό. Και βγήκε ο Φάμπας ο ζωγράφος, ο μετέπειτα ζωγράφος, και απήγγειλε Βάρναλη:

Δεν είμαι εγώ σπορά της τύχης ο πλαστουργός της νιας ζωής
Εγώ είμαι τέκνο της ανάγκης
κι ώριμο τέκνο της οργής.

.....
Δε δίνω λέξεις παρηγόρια,
δίνω μαχαίρι σ' ολουνούς·
καθώς το μπήγω μες στο χώμα
γίνεται φως, γίνεται νους.

Θυμάμαι την κίνηση (με το μαχαίρι). Τρέλα! Τρέλα! Είχανε κοκκινίσει τα χέρια μας από τα χειροκροτήματα. Οπότε, έτσι, πώς πήγα στην Ξενιά και πώς γύρισα απ' την Ξενιά, στα σίγουρα είχε προστεθεί μια ωρίμανση, ένα άνοιγμα. Κι από τότε μαζευόμασταν πέντε-πέντε, έξι-έξι, μέσω της ΕΠΟΝ, γειτόνοι, συγγενείς, αδύνατο να μαζευτείς και να μην κάνεις μια απαγγελία. Δεν γινότανε. Έπρεπε να μάθουμε κάποιο ποίημα. Μας έδινε τα βιβλία η ΕΠΟΝ και τα διαβάζαμε. Έπαιρνε ο καθένας και λέγαμε πού θα μαζευτούμε το Σάββατο; Θα μαζευτούμε, ας πούμε, στην Κατίνας το σπίτι. Τι θα φέρεις εσύ; Άλλος θα φέρει σταφίδα, άλλος θα φέρει κέικ, πετιμέζια από γκόρτσα, κάναμε τα κατοχικά γλυκά, ο καθένας από κάτι. Ποιος θα πει ποίημα; Εκείνος. Ποιο ποίημα; Δίναμε τα ποιήματα. Ποιος θα τραγουδήσει; Τραγουδούσαμε ντουέτα. Το θυμάμαι σαν τώρα δα. Πρίμο σεκόνο. Και πάντα εμένα με είχανε υπεύθυνη της διαφώτισης και των τραγουδιών και των χορών, πάντα, σε όλη τη διαδρομή μου. Μετά ήρθαν τα θέατρα, μεγάλα θέατρα. «Το πούλημα της Πάργας». Έτσι όπως το παίξαμε εμείς, θαυμάσια θα μπορούσε να παιχτεί μέσα στην Αθήνα. Είχαμε κουρτίνες, βαριές, να κάνουμε τα σκηνικά. Όχι ό,τι ό,τι. Αυτές τις κουρτίνες τις φύλαγε η μάνα μου. Όταν επαναπατρίστηκα, άνοιξε το μπαούλο και μου λέει είναι οι κουρτίνες που παίξατε! Μετά από 30 και χρόνια! Τι είναι; ρωτάω. Οι κουρτίνες του Ξύδη, λέει. Ο Ξύδης δεν ζούσε. Ένα παιδί που είχε νοικιάσει ένα σπίτι σε μια πλούσια γριά, πέθανε η γριά που την κοίταξε, του άφησε κληρονο-